

Angst voor de natuur

Duinen, bossen en meren bieden rust, schoonheid, vertier. Maar ze hebben ook minder positieve aspecten en kunnen gevoelens van huiver oproepen

José van der Sman

Er was nog geen vuiltje aan de lucht toen de vier jongens op een mooie lentemiddag van wal staken in een gammele valk. Maar twee uur later stak er op het Eemmeer een storm op zoals ze nog nooit hadden meegemaakt. Aanvankelijk reageerden ze lacherig stoer. Alleen de schipper, zestien jaar oud en in het bezit van vier zeildiploma's, was zich bewust van het gevaar en begon commando's te geven om de zeilen te strijken.

Het mocht niet meer baten. Eerst brak de mast en daarna sloeg de boot om. Alle vier overleefden ze de scheepsramp, maar de overweldigende ervaring maakte voorgoed een einde aan hun argeloze kijk op de natuur. Ze zeilen nog steeds, maar nooit meer in een ondeugdelijke boot en nooit meer zonder vooraf het weerbericht te raadplegen en de nodige voorzorgsmaatregelen te treffen. Want de natuur, zo weten ze nu, kan je dood worden.

De Nederlandse natuur heeft een veilig imago, zegt belevingsonderzoeker Agnes van den Berg van de Wageningen Universiteit en onderzoeksinstituut Alterra. Voor een deel is dat terecht, voegt zij er meteen aan toe. 'In de afgelopen eeuw is de Nederlandse natuur veel van haar wilde kanten kwijtgeraakt. De woeste gronden zijn in cultuur gebracht, de getijden in de Biesbosch werden ingedamd door de Deltawerken, de meeste beken en rivieren zijn gekanaliseerd. Ze is dus lang niet meer zo gevaarlijk als vroeger, en ook minder gevaarlijk dan de natuur in de meeste andere landen,' aldus Van den Berg.

Dit betekent nog niet dat inmiddels alle gevaren zijn geweken. Want ook in Nederland is het nog steeds goed mogelijk om in de natuur te verdrinken, door de bliksem te worden getroffen, hard te vallen, te worden vertrapt of gebeten door een dier, gewond te raken door vallende bomen en takken of een vergifging of ern-

stige ziekte op te lopen (zie 'Levensgevaarlijke wildernis' op deze pagina). Alleen al het water eist jaarlijks een hoge tol: 2.500 slachtoffers hebben spoedeisende hulp nodig, circa 100 mensen verdrinken.

Geen wonder dat, ondanks het veilig imago, de natuur bij veel mensen dus ook gevoelens van ontzag, huiver en regelrechte angst oproept. Die gevoelens zijn ten dele evolutionair ingebouwd. Alle mensen hebben een natuurlijke angst voor situaties en dieren die gevaarlijk kunnen zijn. Zo zal een slang, giftig of niet, iedereen doen schrikken. En er zijn maar weinig mensen die niet zenuwachtig worden van onweer.

Bij een aantal mensen is de angst gebaseerd op slechte ervaringen met de natuur, zo ontdekte Agnes van den Berg in een onderzoek. Die slechte ervaringen zijn onder te verdelen in vier clusters, waarvan de eerste 'ontmoetingen met dieren' is. Denk aan het achterna worden gezeten door een stier. Of aan de confrontaties met vleermuizen, grote vogels, dikke spinnen.

Het tweede cluster noemt Van den Berg 'confrontaties met natuurkrachten'. Oftewel storm, noodweer, bliksem, windstoten, wild water, hoge golven, sterke stroming. Het derde cluster zijn de 'overweldigende situaties', waarbij in confrontaties met de natuur het gevoel van eigen nietigheid de overhand neemt. En het vierde de 'onbehaaglijke situaties', die meestal te maken

hebben met verdwalen en duisternis.

Hoe gaan Nederlanders met hun angst voor de natuur om? Een deel van hen verbergt die door zulke gebieden gewoon te mijden. Volgens cijfers van het Sociaal en Cultureel Planbureau uit 2001 bezoekt eenderde van de Nederlanders nooit een bos, hei, meer of polderlandschap. Tweederde komt nooit in een beschermd natuurgebied.

Andere mensen praten domweg niet over vervelende gevoelens die de natuur bij hen oproept. Waarschijnlijk denken ze dat zo iets ongepast is. Dat idee van 'geen kwaad woord over de natuur' wordt versterkt doordat overheid en natuurorganisaties de natuurgebieden voortdurend verheerlijken als de ideale plekken om te ontspannen en te genieten.

De gevaren worden niet genoemd of worden gebagatelliseerd, is de ervaring van Agnes van den Berg. Waarom eigenlijk niet? 'Ik denk dat men bang is dat als er openlijk aandacht wordt besteed aan de negatieve aspecten van de natuur, mensen zich ervan gaan afkeren en het draagvlak voor natuurbehoud zal afkalven.'

Zelf acht zij het onwaarschijnlijk dat dit zal gebeuren: 'De meeste Nederlanders zijn enorme natuurliefhebbers. De natuur biedt rust, schoonheid, vertier, spiritualiteit, contemplatie, maar ook aangename spanning en ontspanning. Er zal heel wat moeten gebeuren voordat

wij ons afkeren van de natuur.' Juist het eenzijdig benadrukken van de positieve aspecten kan volgens haar die grote liefde voor de natuur in gevaar brengen.

'Uit mijn onderzoek blijkt dat negatieve ervaringen vaak samenhangen met gebrek aan informatie. Het is dus veel verstandiger om natuurliefhebbers te wapenen met kennis over de nadelen en gevaren van de natuur, zodat ze er niet meer door worden overvallen. In andere landen doen ze het ook, en dat pakt heel goed uit,' aldus Agnes van den Berg. 'Want laten we wel wezen: juist de gevaarlijke kanten maken de natuur nog boeiender en ontzagwekkender!' ■

Levensgevaarlijke wildernis

Risico's van de natuur in Nederland

Natuurkrachten

Storm, bliksem, hagel, windstoten

Water

Overstroming, verdrinken, ziekten

Bomen en planten

Verdwalen, verwonden, vergiftigen

Grote dieren

Bijten, trappen, stoten, opjagen

Kleine dieren

Bijten, vergiftigen, ziekten

Insecten

Bijten, steken,
ernstige ziekten

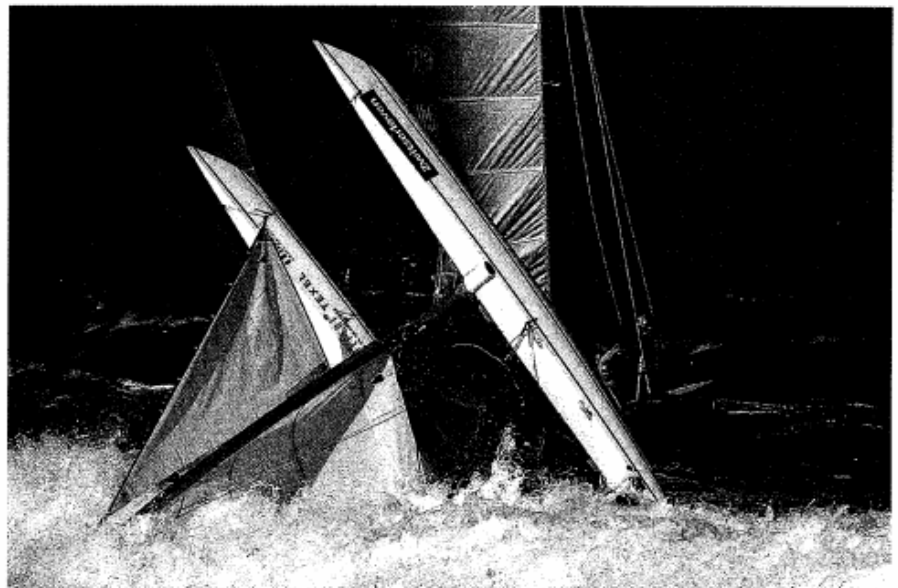
LEENEN

Doodsbang

Oorzaken van natuurangst

- Confrontaties met dieren
- Overdonderende natuurkracht
- Overweldigende situaties
- Onbehaaglijke situaties

LEENEN

Ervaringen met harde windstoten, wild water en hoge golven kunnen tot negatieve kijk op de natuur leiden